

דף מידע

תחום אוכלוסיית החרדים

מאפייני תעסוקה במגזר החרדי

לפי קבוצות גיל ואזורים

אסף מלחי

אוקטובר 2016

תחום התעסוקה בציבור החרדי נחקר בעשור האחרון באופן מקיף ושיטתי במגוון כלים ושיטות ועל-ידי חוקרים ומומחים שונים. המחקר האינטנסיבי בתחום זה נובע הן מהעניין הציבורי הרחב בנושא והן בשל היותו תחום מדיניות מרכזי של הממשלה הרואה בשילוב חרדים בשוק העבודה יעד מרכזי במדיניות הכלכלית-חברתית בישראל. הסיבות לכך נובעות בראש ובראשונה מהעובדה כי למרות התמורות והמגמות החיוביות בתחום זה, נותרו שיעורי התעסוקה של גברים חרדים נמוכים באופן משמעותי מאלו של גברים חילונים. בנוסף, גידולו הדמוגרפי המהיר של המגזר החרדי תרם גם הוא לדחיפות והחשיבות שקובעי המדיניות מייחסים לסוגיה בוערת זו.

שנתון החברה החרדית וסדרות נתונים שונות מלמדים כי שיעורי התעסוקה של גברים חרדים עמדו בשנת 2015 על 50% בעוד ששיעורי התעסוקה של גברים חילונים עמדו בשנה זו על 87%. פער קטן יותר נמצא בין שיעורי התעסוקה של נשים חרדיות שעמדו בשנה זו על 73% בהשוואה ל-81% בקרב נשים שאינן חרדיות. באשר לגברים, מדובר בפער משמעותי מאוד בשיעורי התעסוקה בין שתי האוכלוסיות אשר חייב תכנון וגיבוש של מדיניות תעסוקה עבור אוכלוסייה זו. מדיניות זו קבעה יעד תעסוקה שיעמוד על 63% לכלל האוכלוסייה החרדית לשנת 2020. במטרה להגיע לשיעור תעסוקה זה שוקד משרד הכלכלה ושותפיו על הפעלת מגוון כלים לשילוב וקידום חרדים בעבודה אשר הביאו לעליה בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים מ-36% בשנת 2003 ל-50% בשנת 2015 ואצל הנשים לעליה בשיעור התעסוקה מ-51% ל-73% בשנים אלו.

מחד, העיסוק המחקרי והממשלתי במדיניות מאקרו-תעסוקתית ביחס לציבור החרדי מהווה צעד חשוב לקידום תעסוקה ופרנסה לציבור ייחודי זה, מאידך, חסרה למדיניות זו כלים לניתוח עומק של הבדלים במאפייני התעסוקה בהתאם לגילאים ואזורים שונים אשר מאופיינים בשונות גבוהה בשל מאפייני האוכלוסייה וצרכיה השונים. ניתוח עומק של מאפייני התעסוקה עשוי לסייע לקובעי מדיניות, חוקרים והציבור הרחב להכיר ולהבין טוב יותר מאפיינים אלו במטרה לשכלל את הידע בתחום ולשפר את פיתוח כלי המדיניות אשר מופעלים על-ידי הממשלה ושותפיה.

הודות לשינויים בהגדרת האוכלוסייה החרדית במסגרת סקר כוח-אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ניתן כיום להציג נתונים חדשים ומקיפים יותר בתחום זה. בנוסף לכך, ראוי לטעמנו, לבחון שוב במסמך עדכני זה את הסיבות העיקריות לאי-המצאות בשוק העבודה של נשים וגברים חרדים בהשוואה לאוכלוסייה החילונית בישראל. סיבות אשר אינן אחידות בקבוצות גיל שונות באוכלוסייה זו.

מטרות

לנוכח השינויים המתודולוגיים בזיהויה והגדרתה של האוכלוסייה החרדית בסקר כוח-אדם (אשר יפורטו להלן) ולאור פערי הידע הקיימים, נוסחו יעדיו של דף המידע הנוכחי כדלקמן :

- ✓ בחינת שיעורי התעסוקה בציבור החרדי לפי הגדרות שונות של האוכלוסייה
- ✓ אפיון היקפי המשרה בציבור החרדי בהשוואה לציבור החילוני
- ✓ אפיון הסיבות לעבודה במשרה חלקית ואי-המצאות בכוח-העבודה בציבור החרדי בהשוואה לציבור החילוני
- ✓ בחינת שיעורי התעסוקה בציבור החרדי לפי אזורים
- ✓ בחינת שיעורי התעסוקה בציבור החרדי לפי קבוצות גיל

כיוון שקיימים הבדלים בשיעורי ומאפייני התעסוקה בציבור החרדי בהתאם לקבוצות גיל שונות, יתמקד מסמך זה בהשוואה של מאפייני תעסוקה מרכזיים בהתאם לשתי קבוצות גיל עיקריות; קבוצת גיל העבודה העיקרית בגילאים 25-64 וקבוצת גיל צעירה יותר בגילאים 18-24, אשר מאפייניה התעסוקתיים שונים מאלו של קבוצת הגיל העיקרית. כמו כן, תיערך השוואה של נתוני תעסוקה שונים בין הציבור החרדי לציבור החילוני-מסורתי על בסיס נתוני סקר כוח-אדם של הלמ"ס משנת 2015.

מתודולוגיה ומקורות נתונים

בשנת 2012 חל שינוי בסקר כוח-אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). זהו הסקר מרכזי הבוחן את תכונות כוח העבודה בישראל, גודלו של כוח העבודה, נתוני אבטלה ועוד. השינויים העיקריים היו: התאמת הגדרות האוכלוסייה, הגדלה ניכרת של המדגמים החודשיים, הרחבת הפריסה הגאוגרפית ושימוש בשיטות סטטיסטיות מתקדמות יותר בדגימה, במודל התשאול ובאמידת הנתונים. בין היתר, הפך הסקר לסקר חודשי לעומת סקר רבעוני כבעבר. בשנת 2015 רואיינו מידי חודש למעלה מ-20 אלף נשאלים בני 15 ומעלה. על סמך סקר זה עורכת הלמ"ס עיבודים מיוחדים לנתוני התעסוקה ביחס לאוכלוסיות השונות, ביניהן האוכלוסייה החרדית, באשר ליעדי התעסוקה הממשלתיים שנקבעו לשנת 2020. בין השינויים הנוספים שהוכנסו בסקר זה חשוב להתייחס לתוספות הבאות בעזרתן מקובל לזהות ולמדוד את שיעורי התעסוקה באוכלוסיית יעד זו (א) **הרחבת שיטת בית-הספר האחרון**; בנוסף לזיהוי של גבר אחד במשק בית שלמד / לומד בישיבה גבוהה, ישנה התייחסות לגברים או נשים המשרתים בצבא באותו משק בית וכן זוהו ישובים המוגדרים כיישובי גרעין חרדיים (ב) **הגדרה עצמית**; לנוכח ייחודה החברתי-תרבותי של האוכלוסייה החרדית הוחלט להוסיף בשנת 2014 ואילך שאלה אודות רמת הדתיות של המשיבים. לפיכך, משק בית הוגדר כחרדי אם בתשובה לשאלה זו הגדירו עצמם המשיבים 'כחרדים'. כך ניתן לזהות משקי בית חרדים ללא קשר למוסד הלימודים האחרון¹. שיטה נוספת, שאיננה נכללת במסמך זה, מבוססת על שיטת זיהוי שהומלצה בשנת 2010 על-ידי המועצה הלאומית לכלכלה המזהה חרדים בהתאם למוסד לימודים אחרון 'ישיבה או מדרשה גדולה' או לחלופין מגורים במשק בית באחד מעשרה יישובי גרעין חרדים.

יודגש כי השימוש 'בהגדרה עצמית' לזיהוי האוכלוסייה החרדית בישראל מבוצע באמצעות הסקר החברתי של הלמ"ס החל משנת 2002. עם זאת, השימוש לצורך מדידת שיעורי תעסוקה באמצעות סקר זה מוגבל למדי בשל שלוש סיבות מרכזיות (א) רמת הייצוג השנתית בסקר זה של החברה החרדית נמוכה באופן יחסי בשל מספר תצפיות נמוך בהשוואה למספר התצפיות בסקר כוח-אדם (ב) מדובר בסקר שנערך אחת לשנה לעומת סקר כ"א הנערך מידי חודש בחודשו בשנתיים האחרונות ומידי רבעון עד 2014 (ג) הסקר החברתי מתייחס לאוכלוסייה בגילאים +20 בעוד שסקר כ"א מתייחס לאוכלוסייה מגיל 15 ומעלה. כיוון שהאוכלוסייה החרדית בישראל הנה אוכלוסייה צעירה למדי וכיוון שהנשים החרדיות משתלבות בעבודה בגילאים צעירים, בחנו במסמך זה את שיעורי ומאפייני התעסוקה של אוכלוסייה זו החל מגיל 18 ולא מגיל 20 ומעלה. יודגש כי הממצאים במסמך זה הנשענים על הגדרת 'מוסד לימודים אחרון' אינם זהים לאלו המוצגים על-ידי הלמ"ס כיוון שהם אינם מתייחסים לניכוי משקי הבית בהם נמצאו משרתים בצבא והם כוללים גם ישובים שאינם יישובי גרעין חרדיים.

חשוב לשים לב, כפי שגם עולה ממסך זה, כי השימוש בשתי השיטות מייצר הבדלים מסוימים באומדני גודל האוכלוסייה החרדית בגילאי העבודה העיקריים, להלן גילאי 25-64, וכן באומדני שיעורי התעסוקה

¹ להרחבה באשר להבדלים, המאפיינים והשינויים המתודולוגיים ביחס לשיטות המדידה השונות של מאפייני התעסוקה במגזר החרדי, ראו "נתונים על תעסוקת חרדים" (2016), מרכז המידע של הכנסת.

של נשים וגברים חרדים. כך למשל אומדן גודל האוכלוסייה החרדית בקבוצה זו (בשנת 2015), בהתאם לשיטת המדידה 'מוסד לימודים אחרון', עמד על 226.1 אלף איש בהשוואה ל-256.5 אלף איש בהתאם להגדרה העצמית רחבה יותר של אוכלוסייה זו. בהתאם לכך נמצאו גם הבדלים באומדן מספר החרדים שהיו מועסקים ברבעון האחרון של 2015 שנע בין 138.6-166.8 אלף איש לפי שתי שיטות זיהוי אלו.²

² נתונים על תעסוקת חרדים" (2016), מרכז המידע של הכנסת, עמ' 3-4

פרק 1: שיעורי תעסוקה במגזר החרדי לפי הגדרות האוכלוסייה ולפי קבוצות גיל

לוח 1: מצב תעסוקתי, לפי הגדרות האוכלוסייה, מגזר, מגדר וקבוצת גיל (באחוזים לפי קבוצה, סכ"א,

2015).

אופן הגדרת האוכלוסייה	חרדים גילאי 25-64		חילונים ומסורתיים גילאי 25-64
	הגדרה עצמית	מוסד לימודים אחרון (ישיבה גבוהה)	הגדרה עצמית
גברים	52.1	43.6	85.8
נשים	71.1	72.9	74.6
אופן הגדרת האוכלוסייה	חרדים גילאי 18-24		חילונים ומסורתיים גילאי 18-24
	הגדרה עצמית	מוסד לימודים אחרון (ישיבה גבוהה)	הגדרה עצמית
גברים	23.2	24.0	72.0
נשים	59.8	59.8	63.9

שיעורי תעסוקה בגילאי העבודה העיקריים, 25-64

הממצאים לעיל מעידים כי קיים פער של כ-10 נקודות האחוז בין שיעורי התעסוקה במגזר החרדי לפי שתי ההגדרות השונות בהן משתמשת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה במסגרת סקר כוח-אדם לזיהוי והגדרת האוכלוסייה החרדית. שיעורי התעסוקה של גברים חרדים בהתאם למוסד לימודים אחרון עמד בשנת 2015 על 43.6% בלבד בהשוואה לשיעור תעסוקה שעמד על כ-52% בהתאם להגדרה עצמית³. לא נמצאו פערים בשיעורי התעסוקה בהתאם לשתי ההגדרות של אוכלוסיית החרדים ביחס לאוכלוסיית הנשים (72.9% לפי מוסד לימודים אחרון ו-71.1% בהתאם להגדרה עצמית). פער זה מוסבר בהתאם לתכונות שונות של האוכלוסיות; גברים חרדים שהשכלתם האחרונה היא השכלה תורנית, יש ככל הנראה פחות כלים ופחות מוטיבציה להשתלבות בשוק העבודה. זהו ככל הנראה הגרעין התורני – למדני של המגזר החרדי אשר בו שיעורי התעסוקה נמוכים יחסית. לעומת זאת, שיעורי תעסוקה גבוהים יותר נמצאו באוכלוסייה חרדית מגוונת יותר המורכבת גם מאוכלוסיות שוליים כגון בעלי תשובה חרדים, חרדים בעלי הכשרה מקצועית או השכלה גבוהה, 'חוצניקים' (חרדים שאינם ילידי הארץ), אשר כולם מגדירים ורואים עצמם כחרדים לכל דבר ועניין (אשר למעלה ממחציתם השתלבו בעבודה). לשוני בשיעורי התעסוקה לפי הגדרות אלו עשויות להיות השלכות על מדיניות התעסוקה הממשלתית ושימת דגש מחד, על שילוב הליבה "התורנית" בשוק העבודה ומאידך על סיוע בקידום בעבודה ופיתוח אופק תעסוקתי לאוכלוסיות חרדיות רחבות השייכות לשוליים המתרחבים של מגזר זה הנחשבים כחרדים בעיני עצמם תחת ההגדרה העצמית של המשיבים בסקר זה. כאמור, מדידת שיעור התעסוקה של האוכלוסייה החרדית לפי 'הגדרה עצמית בסקר כ"א החלה רק בשנת 2014 ולכן היא אין היא יכולה לכלול נתונים מתחילת העשור הנוכחי או העשור הקודם, חסר

³ יודגש להלן כי מדידת שיעורי התעסוקה של נשים וגברים במגזר החרדי לצורך עמידה ביעדי התעסוקה הממשלתיים מבוססת על סדרה עיתית משנת 1995 לפי הגדרת חרדים בהתאם למוסד לימודים אחרון בלבד (של אחד מבני משק הבית). לפי שיטה זו עולה כי בשנת 2015 עמד שיעור של גברים חרדים על 51.2%, זאת בשונה מהממצאים הנוכחיים

אשר מקשה לעקוב (לעת עתה) אחר **מגמות** בשיעורי התעסוקה בציבור זה. אף-על-פי-כן, אנו סבורים ששיטת מדידה זו הינה השיטה המדויקת ביותר להערכת שיעורי התעסוקה באוכלוסייה החרדית, שכן היא כוללת את כלל המשוייכים עצמם לציבור מגוון זה. בנוסף, אין שיטה זו תלויה בשייך לפי מוסד הלימודים האחרון, שייך אשר מלכתחילה אינו מקיף את כלל החרדים בישראל ובוודאי לא את אותם חרדים אשר רכשו השכלה נוספת לזו התורנית, במטרה להשתלב בעבודה.

שיעורי תעסוקה בגילאים 18-24

ניתוח נוסף של שיעורי התעסוקה בקרב נשים וגברים בגילאים 18-24 מלמד על פערים במדדים אלו בהשוואה לקבוצת הגיל העיקרית. ניכר כי שיעורי התעסוקה בקבוצת הגיל הצעירה נמוכים במקצת הן בציבור החילוני-מסורתי והן בציבור החרדי, נשים וגברים כאחד. עם זאת, שיעורי תעסוקה שעמדו על 23.2%-24.0% בקרב גברים חרדים בגילאים אלו, מלמדים על פער מהותי בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים בקבוצת גילאי העבודה העיקריים. פחות מרבע מהגברים החרדים בגילאים אלו עבדו בעת הסקר, בהשוואה לכ-60% מהנשים החרדיות, כ-64% מהנשים החילוניות ו-72% מהגברים החילוניים בגילאים אלו. בעוד שהפערים בקבוצות האחרות הנם פערים סבירים ונובעים (כפי שנראה בהמשך) בעיקר בשל לימודים גבוהים ומקצועיים, היעדרותם של גברים חרדים צעירים בולטת מאוד ונובעת מסיבה אחת מרכזית ; לימודים תורניים מלאים בישיבות וכוללים (לאברכים נשואים). שנות העשרים המוקדמות בקרב גברים חרדים נחשבות עדיין כשנים המעצבות את הזהות החרדית הכרוכה באופן הדוק בנורמות לימוד תורניות קפדניות וממושכות. נורמות אלו אינן מעודדות השתלבות בעבודה, אלא כברירת מחדל לא רצויה. לנוכח שיעורי התעסוקה הנמוכים בגילאים אלו, הופך אתגר שילובם של גברים חרדים בשוק העבודה לאתגר תובעני פי כמה הדורש היערכות חדשנית לשילובם של גברים אלו גם בגילאים צעירים יותר מגילאי העבודה העיקריים.

פרק 2: היקפי משרה וסיבות לעבודה במשרה חלקית⁴

לוח 2: היקף משרה, לפי מגזר, מגזר וקבוצת גיל (באחוזים לפי כל קבוצה, סכ"א, 2015).

חילונים ומסורתיים גילאי 25-64		חרדים גילאי 25-64		
גברים	נשים	גברים	נשים	
12.9	33.1	39.3	63.5	משרה 'חלקית' ⁵
87.1	66.9	60.7	36.5	משרה 'מלאה'
חילונים ומסורתיים גילאי 18-24		חרדים גילאי 18-24		
54.4	38.5	43.4-- ⁶	(34.6)	משרה 'חלקית'
45.4	61.2	56.6--	65.0	משרה 'מלאה'

שיעורי המועסקים במשרה מלאה במגזר החרדי בגילאי העבודה העיקריים נמוכים באופן משמעותי בהשוואה לאלו של החילונים והמסורתיים. פער זה בולט בעיקר בקרב נשים חרדיות בגילאים 25-64 ; כשליש בלבד (36.5%) מהנשים בקבוצה זו הועסקו במשרה מלאה (בהיקף של 35 שעות שבועיות ויותר), זאת בהשוואה ל-60.7% מהגברים החרדים ושני שליש מהנשים החילוניות (66.9%). גם הפער בשיעור המועסקים במשרה מלאה בין הגברים החילוניים (87%) לגברים החרדים גבוה מאוד ומעיד על הבדלים מהותיים במאפייני התעסוקה של אוכלוסיות אלו.

עוד מלמדים הממצאים על הבדלים ברורים בשיעור העובדים במשרה מלאה במגזר החרדי בקבוצת הגיל הצעירה בהשוואה לגילאי העבודה העיקריים. הבדלים אלו בולטים בעיקר בהתייחס לנשים ; כשני שליש (65%) מהנשים החרדיות בגילאים 18-24 עבדו במשרה מלאה (!) לעומת כשליש בלבד בגילאי העבודה העיקריים. לעומת זאת, אצל הנשים החילוניות לא נמצאו הבדלים מהותיים בשיעור העובדות במשרה מלאה בין שתי קבוצות הגיל (61.2% בהשוואה ל-66.9% בגילאי העבודה העיקריים).

ביחס לנשים החרדיות, הפער מוסבר לנוכח העובדה שנשים אלו מטופלות במספר ילדים גדול מאוד⁷ המשפיע, בין היתר, על מערך ההעדפות האישיות. מערך זה שואב את ערכיו ונורמות ההתנהגות המקובלות מאורח-חיים המייחס חשיבות עליונה לטיפול בילדים וחינוכם, על-פני השקעת שעות רבות

⁴ כיוון שמדידת שיעורי ומאפייני התעסוקה של האוכלוסייה החרדית מדויקת ומקיפה יותר בהתאם להגדרה עצמית, כל הנתונים והממצאים שמוצגים משלב זה ואילך נשענים על הגדרה זו

⁵ במסמך זה משרה חלקית הנה משרה בהיקף של עד 35 שעות עבודה שבועיות. משרה מלאה הנה משרה בהיקף של מעל 35 שעות עבודה שבועיות.

⁶ בתאים המתייחסים לאוכלוסיית הגברים החרדים נכללו פחות מ-500 תצפיות בסקר ועל כן מהימנותם הסטטיסטית נמוכה. לפיכך, לא ניתן להסתמך עליהם במקרה זה. משמעותם בהקשר זה זניחה למדי. להלן הסבר על הסימנים הנלווים במסמך : -- תאים שגודלם הוא עד 1,300 מקרים. () תאים שגודלם עד 3,000 מקרים.

⁷ שיעור הילודה של נשים חרדיות הוא 40 לידות ל-1,000 נשים, לעומת 21 לידות לכל 1,000 נשים בכלל האוכלוסייה היהודית. בשנים האחרונות עמד שיעור הפיריון הכולל של אישה חרדית על 6.9 ילדים במוצע בהשוואה ל-3.1 ילדים במוצע לאישה בקרב כלל הנשים באוכלוסייה. מתוך שנתון החברה החרדית בישראל (2016). מלאך, ג'. חושן, מ' וכהנר, ל'. ירושלים, המכון הישראלי לדמוקרטיה.

בעבודה בשכר (מלחי ואברמובסקי, 2015). כפי שמלמדים הנתונים, ההעדפות הללו בולטות מאוד בקבוצת הגיל הבוגרת הכוללת את מרבית הנשים בגיל הפיריון העיקרי. לעומת זאת, נשים חרדיות צעירות (נשואות או רווקות) שמרביתן אינן מטופלות (עדיין) במספר רב של ילדים אינן נמצאות תחת סד אילוצי הבית והמשפחה החרדית. לכן רק חלק קטן מביניהן עובדות במשרה חלקית. בהמשך נראה כי מרבית מהנשים החרדיות עובדות במשרה חלקית מתוך בחירה אישית ולא דווקא בשל מגבלות היצע המשרות בשוק העבודה. באשר לגברים החרדים, הסבר חלקי לפער מיוחס שוב להעדפות תרבותיות-חברתיות המייחסות חשיבות רבה לאורח-חיים תורני אשר איננו מעודד עבודה במשרה מלאה דווקא.

פרק 3: סיבות לעבודה במשרה חלקית ואי המצאות בכוח העבודה

כאמור, בהשוואה לציבור החילוני, שיעור גבוה מהגברים והנשים בחברה החרדית עובדים במשרה חלקית. ההבדלים בין שתי האוכלוסיות ובין המינים בולטים גם באשר לסיבות לעבודה חלקית זו.

לוח 3: סיבה עיקרית לעבודה במשרה חלקית, לפי מין וסוג האוכלוסייה (סכ"א, הגדרה עצמית, 2015)

חילונים ומסורתיים גילאי 25-64		חרדים גילאי 25-64		סיבה עיקרית לעבודה במשרה חלקית
גברים	נשים	גברים	נשים	
100%	100%	100%	100%	סה"כ
17.7	16.0	(13.8)	-19.0	חיפש עבודה בהיקף מלא ולא מצא
(2.3)	2.1	--2.2	--2.5	חיפש עבודה נוספת ולא מצא
17.8	9.5	--4.3	--4.1	אינו יכול לעבוד עקב מחלה/מוגבלות
4.8	6.2	--0.8	--2.8	פנסיה גיל גבוה
--1.9	24.7	--2.0	45.1	טיפול בילדים
40.8	15.9	64.1	--3.8	לימודים
5.3	14.6	--6.6	12.7	לא מעוניין לעבוד במשרה מלאה
9.4	11.0	--6.3	10.0	אחר ולא ידוע

הסיבה העיקרית לעבודה במשרה חלקית בקרב נשים חרדיות הינה 'טיפול בילדים'. גם בקרב נשים חילוניות ומסורתיות זוהי סיבה נפוצה מאוד. ברם, כיוון שמספר הילדים הממוצע של אישה חילונית או מסורתית נמוך באופן משמעותי ממספר הילדים הממוצע של אישה חרדית, שיעור החילוניות-מסורתיות העובדות במשרה חלקית בשל סיבה זו נמוך משיעורן של עמיתותיהן החרדיות (24.7% לעומת 45.1% בהתאמה). סיבה מרכזית נוספת לעבודה במשרה חלקית, המאפיינת הן את הציבור החילוני-מסורתי והן את הציבור החרדי נובעת מלימודים, בעיקר בקרב הגברים. כשני שליש מהגברים החרדים ו-40% מהגברים החילונים-מסורתיים דיווחו כי בשל לימודיהם הם עובדים במשרה חלקית בלבד. על-אף הדמיון החלקי בין שתי האוכלוסיות, ברור כי מדובר בסוגים שונים בתכלית של מסלולי לימוד; בעוד שבציבור החרדי מדובר בעיקר על לימודי קודש תורניים בישיבות 'כוללים', בציבור החילוני מדובר בעיקר בלימודים על-תיכוניים שתכליתה היא השתלבות בשוק העבודה.

סיבה משנית לעבודה חלקית איננה קשורה במישורין למאפייניהן של הנשים החרדיות ; כחמישית (19%) מכלל העובדות במשרה חלקית דיווחו כי חיפשו משרה מלאה ללא הצלחה. שיעור הגבוה במעט משיעור המדווחים על כך בציבור החילוני (16% מהנשים ו-17% מהגברים). זהו אינו שיעור זניח כלל וכלל והוא נובע מהיעדר משרות מתאימות לנשים וגברים משתי האוכלוסיות במשרה מלאה המקנה הכנסה גבוהה (בהשוואה למשרות חלקיות) ואפשרויות קידום רבות יותר. בציבור החילוני ציינו כ-18% מהגברים כי אינם עובדים במשרה מלאה בשל מגבלה פיזית או בריאותית – סיבה שרק שיעור נמוך מאוד מהגברים או הנשים החרדיות (והחילוניות) ציינו כסיבה עיקרית. בהמשך ניתן להתרשם כי קיים שיעור מסוים של נשים חרדיות (12.7%) וחילוניות (14.6%) שדיווחו כי אינן מעוניינות לעבוד במשרה מלאה באופן כללי. לסיכום חלק זה, הרושם הכללי המתקבל מהממצאים הנוכחיים הוא כי הסיבות המרכזיות לעבודה במשרה חלקית בציבור החרדי הן טיפול בילדים בקרב הנשים ולימודי קודש תורניים בקרב הגברים. סיבות המוכרות מזה שנים רבות. עם זאת, אין להתעלם מהעובדה שגם נשים חילוניות ציינו כי הטיפול בילדים הן סיבה מרכזית לעבודה חלקית וכי חמישית מהנשים החרדיות והחילוניות חיפשו אך לא מצאו משרה מלאה.

סיבות לעבודה במשרה חלקית בגילאי 18-24

הסיבות העיקריות לעבודה במשרה חלקית בקרב קבוצת הגיל הצעירה בגילאים 18-24 שונות למדי מאלו של העובדים במשרה חלקית בקבוצת גילאי העבודה העיקריים ; רק כ-16% מהנשים החרדיות דיווחו על עבודה חלקית בשל טיפול בילדים, אך קרוב לשליש מהן (כ-32%) דיווחו כי חיפשו עבודה במשרה מלאה ללא הצלחה. לעומת זאת, בקרב גברים חרדים וחילונים או נשים חילוניות, שיעור המדווחים על סיבה זו נע בין 13%-14.5% בלבד. זוהי נקודה מהותית שדורשת להערכתנו בדיקת עומק נוספת לגורמים השונים בגינם אין הנשים החרדיות הצעירות מוצאות משרות בהיקף מלא. עוד למעלה משליש (כ-38%) מהנשים החרדיות בגילאים אלו עובדות במשרה חלקית בשל לימודים – הדברים אמורים גם באשר לכשני שלישי (כ-60%) מהגברים החרדים והחילונים ושני שלישי מהנשים החילוניות. שיעור נמוך מכלל האוכלוסיות דיווחו על חוסר רצון לעבוד במשרה מלאה.

סיבות לאי המצאות בשוק העבודה

ניתוח חשוב נוסף מתייחס לסיבות המרכזיות לכך שנשים וגברים חרדים ועמיתיהם החילונים-מסורתיים אינם עובדים. זוהי סוגיה מרכזית במדיניות התעסוקה הממשלתית והאזרחית, זאת לנוכח שיעורי התעסוקה הנמוכים, באופן יחסי, של הגברים החרדים. אומנם, בעשור וחצי האחרון הצטבר ידע מחקרי ומעשי רב אודות החסמים להשתלבות בעבודה בציבור החרדי, אך ברוב המקרים והמחקרים, חסרה התייחסות להבדלים הקשורים למאפייני קבוצות גיל שונות, כפי שראינו שאכן קיימים באשר לסיבות לעבודה חלקית. ניתן לומר בהכללה כי חסמי התעסוקה העיקריים בציבור החרדי הם ; (א) חסמי ידע ומידע על משרות פנויות ושוק העבודה ; (ב) פערים הקשורים להיעדר ניסיון תעסוקתי ; (ג) היעדר השכלה ותעודות הרלוונטיות לשוק העבודה. בנוסף לחסמים מובחנים אלו, למאפיינים התרבותיים והחברתיים של קהילות חרדיות שונות ישנה השפעה ברורה על אי-המצאות בשוק העבודה (מלחי וליפשיץ, 2015).

לוח 4: סיבה עיקרית לאי-עבודה ב-12 חודשים אחרונים (לפי מגדר, מין וקבוצת גיל, סכ"א, 2015)

חילונים ומסורתיים גילאי 18-24		חרדים גילאי 18-24		חילונים ומסורתיים גילאי 25-64		חרדים גילאי 25-64		אוכלוסייה וקבוצות גיל
נשים	גברים	נשים	גברים	נשים	גברים	נשים	גברים	מגדר
53.7	57.1	64.5	88.3	7.1	11.8	--2.7	74.5	לימודים
3.4	6.6	--3.0	--1.5	16.0	34.8	9.9	8.0	מחלה, מום, נכות או מגבלה גופנית אחרת
--	--	--	--	10.8	7.6	--2.8	--1.5	גיל גבוה, פנסיה
--0.7	--0.8	--0.7	--0.1	1.3	2.7	1.1	-1.1	עבודה עונתית שהסתיימה
11.8	15.3	17.2	(6.2)	15.5	27.5	21.4	10.4	התייאש מחיפוש עבודה : חיפש עבודה באופן פעיל ולא מצא
16.8	--0.4	(11.6)	--0.0	41.4	1.5	55.9	--0.5	טיפול בילדים או משק בית

הממצאים המוצגים לעיל מחזקים את הידע הקיים בתחום אודות הסיבות לאי השתלבותם גברים ונשים חרדים בשוק העבודה. באשר לגברים, הסיבה הראשונה במעלה, בעיקר בגילאי 18-24, מיוחסת להיותם תלמידי ישיבות וכוללים (ישיבות לגברים נשואים). כשלושה רבעים (74.5%) מהגברים בקבוצת גילאי העבודה העיקרית הצהירו כי אינם עובדים בשל לימודים, לרוב לימודים תורניים. שיעור הגדל ומגיע להיקף שעמד 88.3% בגילאים 18-24 שדיווחו על סיבה זו כגורם העיקרי שבגללו אינם עובדים. הנתונים הנוכחיים מאששים באופן מלא את הידע האמפירי הקיים; גברים חרדים רבים מבכרים להתמיד בלימודי קודש על פני השתלבות בעבודה, בייחוד בתחילת שנות העשרים לחייהם. זו למעשה גם הסיבה העיקרית לכך שנשים וגברים חילונים-מסורתיים צעירים אינם עובדים (בציבור החילוני הכוונה ללימודים כלליים ולא לימודי קודש). הממצאים לעיל אינם מפתיעים, שכן אלו הם הגילאים העיקריים בהם צעירים בישראל רוכשים הכשרה והשכלה מקצועית או גבוהה אשר משפרת את סיכוייהם להשתלב ולהתקדם בשוק העבודה. למרות הגידול המהיר במספר החרדים (בעיקר חרדיות) אשר השתלבו בעשור האחרון בלימודים אקדמאים (מלאך, רגב וכהנר, 2016), עדיין הרוב המכריע של הגברים בציבור זה אינם רוכשים השכלה הרלוונטית לשוק העבודה ולכן אין כמובן מקום להשוואה בין שתי האוכלוסיות. בהמשך לסיבות לעבודה במשרה חלקית, ניתן לראות כי גם כאן, למעלה ממחצית מהנשים החרדיות (55.9%) דיווחו כי אינן עובדות בשל הטיפול בילדים או במשק הבית. גם בקרב נשים חילוניות ומסורתיות, שיעור המדווחות על סיבה זו כסיבה העיקרית בגללה אינן עובדות הוא גבוה מאוד והוא עומד על 41.4%. שוב ניתן לראות כי חסם זה, אינו שכיח במיוחד בקרב נשים צעירות, חרדיות וחילוניות כאחד (11.6% ו-16.8% בהתאמה). נתון מפתיע אחר העולה מהממצאים נוגע דווקא לאוכלוסיית הגברים החילונים-מסורתיים. למעלה משליש (34.8%) מכלל הגברים בקבוצה זו דיווחו כי אינם עובדים בשל מגבלה רפואית או גופנית כזו או אחרת.

נשים חרדיות וגברים חילונים רבים מחפשים עבודה ללא הצלחה עבודה. כלומר, קיימת קבוצה לא מבוטלת של אנשים בגילאי העבודה העיקריים שהתייאשו, ככל הנראה, מחיפוש עבודה. הייצוג של קבוצה זו בולט במיוחד בקרב נשים חרדיות (21.4%) וגברים חילונים (27.5%) בגילאי העבודה העיקריים. תופעה זו

קיימת בשכיחות נמוכה יותר אצל גברים חרדים (10.4%) ונשים חילוניות (15.5%) בקבוצת גיל זו ופחות מכך בגילאים 18-24. עם זאת, יש לשים לב לכך שגם בקרב נשים חרדיות צעירות דווח כי 17% מהן אינן מצליחות כלל למצוא עבודה. אלו נתונים מדאיגים אשר מעוררים תהייה אודות היכולת לנסות ולגשר בין דורשי עבודה באוכלוסייה החילונית והציבור החרדית לבין משרות פנויות.

הבדלים בשיעורי התעסוקה במגזר החרדי לפי אזורים ושנים (2010-2015)

הערכה ומדידה של שיעורי התעסוקה בציבור החרדי מתבצעת לרוב ברמה הארצית-לאומית ורק לעיתים רחוקות, גם בהתייחס לשובים המוגדרים כישובים חרדים⁸. בסקירה זו בחרנו להציג לראשונה נתונים חדשניים המציגים את שיעורי התעסוקה לנשים וגברים חרדים בהתאם לאזורים שונים בארץ, על-פי חלוקה למחוזות של משרד הפנים. הממצאים המוצגים להלן עוקבים אחר שיעורי התעסוקה בין השנים 2010-2015 והם מאפשרים להבחין אחר העלייה בשיעורי התעסוקה של האוכלוסייה החרדית באזורים שונים בארץ. כפי שניתן לראות בלוח 5 השינויים אינם דומים בכל אזור ואזור (יודגש כי הנתונים המוצגים בלוח זה מבוססים על הגדרת החרדים בהתאם למוסד הלימודים האחרון של הלמ"ס).

לוח 5 : שיעורי תעסוקה במגזר החרדי, לפי שנים ואזורים, 2010-2015 (באחוזים משה"כ, גברים ונשים)⁹

שיעור תעסוקה גילאי 25-64									
אזור יהודה ושומרון	מחוז דרום	מחוז תל אביב	מחוז מרכז	מחוז חיפה	מחוז צפון	מחוז ירושלים	סה"כ		
50.9	49.0	55.3	60.9	65.9	56.9	46.0	52.0	סה"כ	2010
39.4	39.9	46.2	53.6	64.8	56.5	36.9	43.2	גברים	
63.1	59.3	65.7	68.9	67.0	57.5	55.5	61.5	נשים	
50.8	58.6	49.5	68.7	66.6	63.1	45.5	53.3	סה"כ	2011
40.0	50.9	43.2	65.1	58.2	56.0	37.1	45.7	גברים	
62.1	67.0	56.6	72.6	75.0	70.4	54.7	61.5	נשים	
59.0	53.8	52.4	69.7	61.8	60.9	47.4	55.1	סה"כ	2012
51.5	50.5	39.8	61.9	57.3	57.7	35.1	45.9	גברים	
67.7	57.3	66.5	77.8	66.6	64.5	60.3	65.0	נשים	
62.5	56.9	55.9	66.4	63.5	56.8	48.2	56.3	סה"כ	2013
52.6	52.0	38.9	56.0	49.7	50.2	35.2	44.5	גברים	
73.8	62.3	74.9	77.3	78.3	65.4	62.0	69.2	נשים	
63.0	61.1	60.0	64.5	62.7	56.7	49.1	57.6	סה"כ	2014
50.5	55.3	46.4	52.4	49.4	47.4	36.0	45.5	גברים	
76.1	67.4	75.6	78.0	77.9	66.7	63.6	70.8	נשים	
67.0	63.7	61.1	74.5	62.9	67.3	51.9	61.7	סה"כ	2015
57.5	57.5	44.8	67.9	46.8	66.7	40.2	51.2	גברים	
76.9	70.8	78.9	81.3	81.3	68.0	64.4	73.1	נשים	

מקור : עיבודים מיוחדים לסקר כוח-אדם, 2015, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

הממצאים בלוח 5 מלמדים על שונות גבוהה במגמות התעסוקה של גברים ונשים חרדים במחוזות השונים. ראשית, ניתן להבחין כי בין השנים 2010-2015 אכן חלה עליה בשיעור התעסוקה של כלל האוכלוסייה

⁸ למשל בפרק תעסוקה ושכר בשנתון החברה החרדית בישראל, 2016 (מלאך, חושן וכהנר) עמ' 151-170. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

⁹ להלן פרוט של ישובים בהם קיימים ריכוזי אוכלוסייה חרדית משמעותית לפי מחוז. מחוז ירושלים כולל את העיר ירושלים, בית-שמש, קרית יערים ועוד. מחוז תל-אביב כולל את העיר בני-ברק, רמת גן, ת"א ועוד. מחוז מרכז כולל את הערים אלעד, פתח-תקווה, נתניה, רחובות ועוד. מחוז חיפה כולל את העיר חיפה, מועצה מקומית רכסים (ישוב חרדי המונה כ-10 אלף נפשות). מחוז צפון כולל את הערים צפת, טבריה, מעלות והמועצה המקומית יבניאל. מחוז דרום כולל את אשדוד, אופקים, נתיבות, ערד ועוד. מחוז יהודה ושומרון כולל את הערים בית"ר עלית, מודיעין עלית ועמנואל.

החרדית בישראל (סה"כ), בייחוד בקרב הנשים החרדיות (מ-61.5% ל-73.1%), אך גם בקרב הגברים (מ-43.2% ל-51.2%). אף-על-פי-כן, עליה חיובית זו איננה באה לידי ביטוי בריכוזי האוכלוסייה החרדית הגדולים בישראל, בירושלים ומחוז תל-אביב הכולל את העיר בני-ברק. דווקא במחוזות אלו שיעורי התעסוקה של הגברים החרדים עלו בין השנים 2010-2015 באופן מתון מאוד. שיעור התעסוקה של גברים חרדים בירושלים עלו מ-36.9% (שיעור התעסוקה הנמוך מבין כל המחוזות בישראל) ל-40% בלבד בשנת 2015 (גם אז עליה מתונה זו התחוללה בעיקר בין השנים 2014-2015). לעומת זאת, עלו באופן מהיר שיעורי התעסוקה של נשים חרדיות במחוז זה מ-55.5% ל-64.4% באותן שנים. עוד מלמדים הנתונים על כך ששיעור התעסוקה של גברים חרדים במחוז תל-אביב, ירדו בשנים אלו משיעור שעמד על 46.2% בשנת 2010 ל-44.8% בלבד בשנת 2015. אך גם במחוז זה עלו באופן משמעותי שיעורי תעסוקתן של נשים חרדיות מ-65.7% ל-79% בשנים הנדונות. למעשה, בשני האזורים אנו נוכחים לדעת כי בחמש השנים האחרונות חל שינוי זניח ואיטי מאוד בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים, זאת בהתאם לזיהוי חרדים לפי מוסד לימודים אחרון. כל זאת בעת שכניסתן של נשים חרדיות לשוק העבודה היתה מהירה ומקיפה מאוד ובאה לידי ביטוי בזינוק חד בשיעורי תעסוקתן בשני אזורים מרכזיים אלו. יודגש בשנית כי מדובר בשני ריכוזי האוכלוסייה החרדית הגדולים ביותר בארץ הכוללים למעלה משליש מכלל האוכלוסייה החרדית בישראל. אם כן, כיצד חל שינוי בשיעורי התעסוקה של כלל הגברים החרדים בישראל בשנים אלו? מענה חלקי לשאלה זו נעוץ בעליה החדה בשיעורי התעסוקה של אוכלוסייה זו במחוזות אחרים ובראש ובראשונה באזור יהודה ושומרון (וכן באזור המרכז והדרום) הכולל שתי ערים חרדיות גדולות¹⁰ שניתן להגדירן כערי לוויין (תרבותית וחברתית-כלכלית) לירושלים ובני-ברק; שיעור התעסוקה של גברים חרדים באזור זה זינק תוך חמש שנים מ-39.4% בלבד בשנת 2010 (גבוה במעט משיעור התעסוקה בשנה זו במחוז ירושלים) ל-57.5% (!) בשנת 2015. גידול מהיר דומה חל גם במחוז דרום (מ-39.9% ל-57.5%) ובמחוז מרכז (מ-53.5% ל-68%).

מהן לפיכך הסיבות שבגינן קיימים הבדלים מהותיים במגמת שיעורי התעסוקה של גברים חרדים באזורים שונים בארץ? מדוע בערי הלוויין החרדיות חלו שינויים תעסוקתיים מהירים וחדים בעוד שבערים החרדיות הוותיקות, ירושלים ובני-ברק, שינויים אלו כה זניחים? במידה ונבקש לענות על שאלות אלו בהתאם להסברים הנשענים על צד הביקושים לעובדים נצטרך לערוך ניתוח מורכב וסבוך של מפת הביקושים לעובדים באזורים שונים בישראל. ניתוח מסוג זה חורג מגבולות מסמך זה. ברם, ניתן לומר בהכללה כי במחוז תל-אביב והמרכז קיימים ביקושים גבוהים מאוד לעובדים, בעיקר במגזר העסקי ובתעשייה, בעוד שמחוז ירושלים (ומחוזות צפון ודרום) מאופיינים בביקושים נמוכים באופן יחסי¹¹. אשר על כן, הסבר המבוסס על הבדלים במפת הביקושים אינו יכול לתת מענה מלא להבדלים בשיעורי התעסוקה הדומים של גברים חרדים במחוז ירושלים ומחוז תל-אביב. אם כן, עלינו לפנות להסבר המתיחס להבדלים במאפיינים הסוציו-דמוגרפיים של היצע כוח-האדם החרדי בישראל. אחד ההבדלים הבולטים ביותר במאפייני האוכלוסייה החרדית בישובים החרדים הוותיקים בהשוואה ליישובי הפריפריה החרדית (ערי הלוויין החדשות 'החדשות') קשור למבנה הגילאים בערים אלו; הערים החדשות החדשות מאופיינות באוכלוסייה צעירה מאוד בהשוואה לאוכלוסייה החרדית בירושלים ובני-ברק. כך למשל שיעור בני ה-0-14 בערים החדשות (בית"ר ומודיעין עלית, אלעד) עמד בשנת 2013 על שיעור שנע בין 59%-56%. לעומת זאת, שיעורה של קבוצת גיל זו בירושלים ובני-ברק עמד על כ-40% בלבד. גם שיעורי הילודה בערים

¹⁰ בהתאם לנתוני הלמ"ס בסוף 2014 התגוררו בשתי ערים אלו 110 אלף נפשות בסה"כ.

¹¹ על-פי 'מחשבון' המשרות הפנויות של משרד הכלכלה (המעיד על רמת ביקושים לעובדים) היו ב-2013 במחוז מרכז (כולל מחוז תל-אביב) 32.5 אלף משרות פנויות לעומת 15.1 אלף משרות במחוז צפון (כולל חיפה), 8.7 אלף משרות במחוז ירושלים ו-8.6 אלף משרות במחוז דרום.

החרדיות החדשות גבוהה בהשוואה לשיעורי הילודה בערים הוותיקות (מלאך, חושן וכהנר, 2016). מכאן שגם חלקה של האוכלוסייה בגילאי העבודה הצעירים (25-44) בערים החרדיות החדשות גדול באופן יחסי בהשוואה לחלקה של קבוצה זו בערים החרדיות הוותיקות. בהתאם לנתונים אלו, ניתן להניח כי חלק משמעותי בעליה המהירה בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים, נובע מהשינויים והצרכים באוכלוסייה החרדית הצעירה בערים החדשות. בהתאם לכך, אפשר לשער כי צביונה התרבותי-חברתי של האוכלוסייה החרדית בערים החדשות מאופיין בפתיחות ונכונות גבוהה (באופן יחסי) להשתלבות בשוק העבודה, בהשוואה לנכונות פחותה להשתלבות בעבודה בקרב קהילות חרדיות וותיקות, מבוגרות, אדוקות ושמרניות יותר בבני-ברק ובירושלים בפרט.

סיכום

שיעורי תעסוקה בציבור החרדי בהשוואה לציבור הכללי : סקירה זו התמקדה במספר מאפיינים תעסוקתיים ייחודיים למגזר החרדי בהתאם להגדרות שונות של אוכלוסייה זו, קבוצות גיל ואזורים שונים בישראל. שיעורי התעסוקה של גברים חרדים בשנת 2015 נותרו נמוכים באופן משמעותי בהשוואה לשיעורי התעסוקה של גברים חילוניים-מסורתיים (52% לעומת 86%). מצבן התעסוקתי של נשים חרדיות שונה בתכלית; שיעור תעסוקתן בשנה עמד על כ-72%, שיעור הנמוך במעט משיעור התעסוקה של נשים חילוניות-מסורתיות שעמד על כ-74%.

פערים בשיעורי תעסוקה של גברים חרדים לפי הגדרות שונות של האוכלוסייה : בנוסף, כיוון שקיים קושי בהגדרה האובייקטיבית של "מיהו חרדי" זהו פערים ניכרים בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים בהתאם להגדרות שונות של אוכלוסייה מגוונת וייחודית זו. הגדרה מצמצמת של האוכלוסייה החרדית המתנייחת לחרדים על בסיס אופי מוסד הלימודים האחרון שלהם, ישיבה חרדית גבוהה או ביי"ס להכשרת מורות וגננות. הגדרה זו מלמדת כי שיעור התעסוקה של הגברים החרדים עמד ב-2015 על כ-43% בלבד לעומת 52%, בהתאם להגדרה המרחיבה המתנייחת לכל מי שהגדיר עצמו חרדי בסקר כוח-אדם. פער זה מעורר שוב תהיות אודות מידת הדיוק הכרוכה בהמשך המעקב אחר יעדי התעסוקה של הממשלה בהתאם לזיהוי חרדים לפי מוסד לימודים אחרון. הואיל וניתן (מאז 2014) לחשב את שיעור התעסוקה לציבור החרדי בהתאם להגדרה עצמית רחבה, הכוללת גם חרדים בעלי השכלה שאיננה תורנית, יש לבחון באופן מושכל מעבר למדידת שיעור תעסוקה בהתאם להגדרה עצמית בסקר כ"א.

שיעורי תעסוקה לפי קבוצות גיל : בסקירה זו נבחנו לראשונה שיעורי תעסוקה בציבור החרדי לפי קבוצות גיל. הממצאים מראים באופן ברור כי שיעורי התעסוקה של גברים צעירים בגילאים 18-24 נמוכים מאוד בהשוואה לשיעור התעסוקה בגילאי העבודה העיקריים (25-64). פחות מרבע מהגברים החרדים עבדו בשנת 2015 בהשוואה ל-72% מהגברים החילוניים בגילאים אלו (לא נמצאו הבדלים בין הנשים בגילאים אלו). שיעורי תעסוקה נמוכים אלו נובעים בשל כך שמרבית הגברים בגילאים הצעירים שוקדים על לימודים התורניים בישיבות או כוללים. ניתן להניח כי הנטייה להשתלב בעבודה בקרב הגברים החרדים מתרחשת, ברובה, בשנות העשרים המאוחרות לחייהם או תחילת שנות השלושים.

משורות חלקיות וסיבות לאי-עבודה : קרוב לשני שלישי מהנשים החרדיות בגילאים 25-64 עבדו במשרה חלקית. חשוב להדגיש כי כחמישית (19%) מהנשים החרדיות שעבדו במשרה חלקית חיפשו, ללא הצלחה, עבודה במשרה מלאה. הסיבה העיקרית לעבודה במשרה חלקית היא הצורך להקדיש זמן לטיפול בילדים.

כ-40% מהגברים החרדים עבדו במשרה חלקית, בעיקר בשל לימודים תורניים. ממצאים אלו מדגישים שוב את הצורך לחפש דרכים וכלים חדשניים לעידוד נשים חרדיות להגדלת היקף משרתן, מהלך אשר יוביל להגדלת רמת שכרן והכנסתן החיונית לפרנסת המשפחה החרדית. עוד מלמדים הממצאים כי רק כשליש מהנשים החרדיות הצעירות (18-24) עובדות במשרה חלקית, זאת כיוון שאינן מטופלות במספר רב של ילדים. עם זאת, גם בקבוצת גיל זו דיווחו כשליש מהנשים על כך שחיפשו משרה מלאה ללא הצלחה.

הסיבה העיקרית לכך שנשים חרדיות אינן עובדות כלל קשורה שוב לטיפול בילדים (כ-56% מהנשים דיווחו על סיבה זו). כשלושה רבעים מהגברים החרדים דיווחו כי אינם עובדים כלל בשל לימודיהם (התורניים). במקביל, יותר מחמישית מהנשים החרדיות (כ-21%) ו-10% מהגברים החרדים לא עבדו כלל לאחר שחיפשו עבודה (כשנה לפחות) ללא הצלחה. תופעה זו רווחת גם בקרב נשים חילוניות-מסורתיות; למעלה מרבע מהנשים שאינן עובדות כלל דיווחו כי חיפשו עבודה ללא הצלחה במשך כשנה לפחות. ממצאים אלו מעוררים שוב שאלות אודות התמריצים וכלי הסיוע הנדרשים לצורך שילוב נשים חרדיות המבקשות להשתלב בעבודה ללא הצלחה.

הבדלים תעסוקתיים בין אזורים : קיימים הבדלים מהותיים בשיעורי התעסוקה של האוכלוסייה החרדית במחוזות השונים. באזורי הליבה החרדית הוותיקה, הכוללים את מחוז ירושלים ומחוז ת"א (בני-ברק) חלו בשנים 2010-2015 תמורות זניחות בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים. לעומת זאת, באזורי הפריפריה החרדית, בערי הלוויין החרדיות החדשות במחוז יהודה ושומרון (בית"ר עלית ומודיעין עלית), מחוז מרכז (אלעד) ודרום (אשדוד), חלה עליה חדה ומהירה בשיעורי התעסוקה של אוכלוסייה זו. הבדלים אלו נובעים ברובם מהבדלים סוציו-דמוגרפיים ותרבותיים המעידים על הגיוון הרב בתוך החברה החרדית.

ממצאי הסקירה מעוררים שאלות מהותיות באשר להערכה ולמדידה של מאפייני התעסוקה החרדיים. האם ניתן ורצוי להמשיך ולהעריך את התמורות התעסוקתיות והכלכליות במגזר החרדי במסגרת אמת מידה אחת ויחידה? באיזו מידה יש מקום למדידת שיעורי התעסוקה של נשים וגברים חרדים, בהתאם למאפיינים הסוציו-דמוגרפיים הייחודיים לאוכלוסייה זו? הממצאים הנוכחיים מתזקקים להערכתנו את הדעה כי הגיעה העת לבחון ולגבש מדדי תעסוקה חדשניים ומוסכמים אשר בעזרתם ניתן יהיה לעקוב ולהעריך באופן מיטבי ומדויק אחר מגמות תעסוקתיות באוכלוסייה זו. מדידה מסוג זה עשויה לקדם את המבקשים להשתלב בתעסוקה בקרב המגזר החרדי, בד בבד עם מקסום המשאבים הממשלתיים והפילנטרופיים הרבים המושקעים בחמש השנים האחרונות בשילוב וקידום חרדים בתעסוקה.